

KAPUVÁROSOK AZ AMERIKAI-MEXIKÓI HATÁRON

MOLNÁR ERNŐ

Kapuvárosok a globális gazdasági térben

A kapuvárosok fejlett gazdaságú régiók határzónájában elhelyezkedő, közvetítői szerepet játszó, jelentősebb városi központok: befogadják, feldolgozzák és saját „hátszáguk” számára továbbítják a fejlett régiókból érkező innovációkat, információkat, tőke-, termék- és termelési kapcsolat-áramlásokat (*Enyedi Gy.* 1998).

E légi és tengeri kikötők, nagy politikai, gazdasági és kulturális központok, határvárosok a globális *gazdasági tér új kommunikációs pontjainak* is tekinthetők, amelyeken keresztül különböző földrészek, eltérő politikai, gazdasági és kulturális örökséget, illetve életmódot képviselő rendszerek érintkeznek (*Horváth Gy.* 2001).

A kapuvárosok maguk is résztvevői a *globális városversenynek*, ahol a vetélkedés a gyakorlatban több részcélért, például munkahelyteremtő beruházásokért, technológiai megújulást hozó tőkebefektetésekért, nagyvállalatok döntési központjaiért, országos intézmények, nemzetközi szervezetek odatelepüléséért, az infrastruktúra fejlesztéséért vagy magas társadalmi presztízszt (és adózóképességet) megtestesítő lakosokért, stb. folyik (*Lengyel I.* 2000).

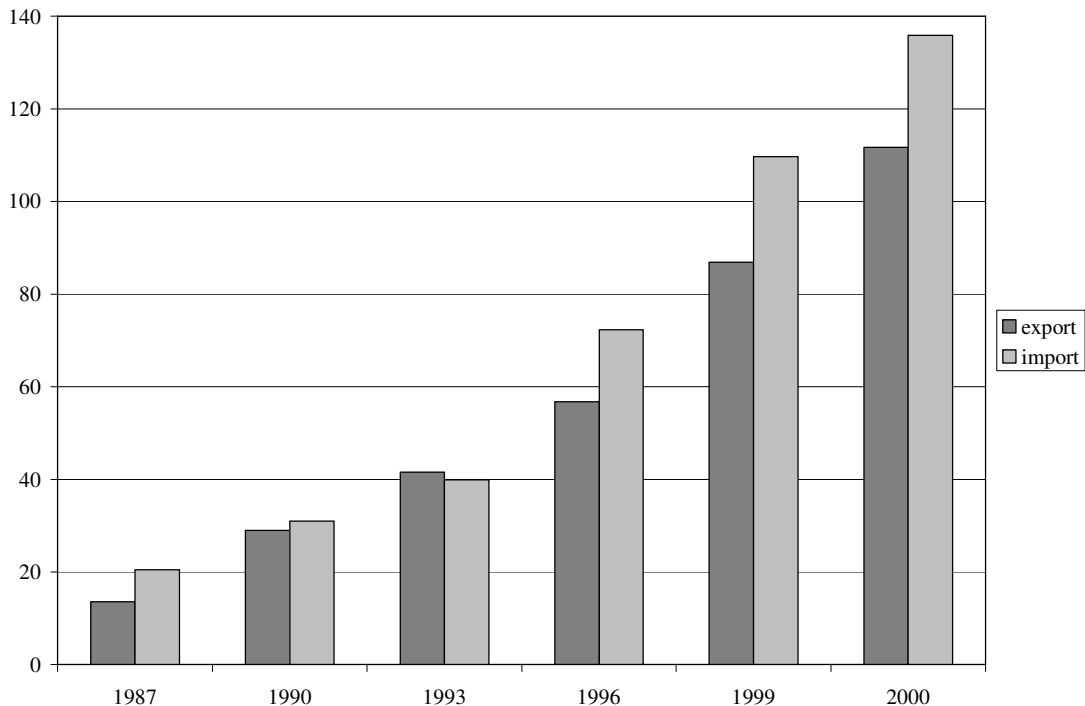
A kapuvárosok dinamikus fejlődésének igen látványos példáját kínálja az amerikai-mexikói határ térsége: a következőkben az ott megfigyelhető folyamatokról és az azokat mozgató mechanizmusokról adnék – rendkívül vázlatos – áttekintést.

Az amerikai-mexikói határvidék felértékelődése

Vizsgált térségünk prosperitásának háttérében kétségtelenül Mexikó szerepének felértékelődése, illetve észak-amerikai gazdasági erőterbe történő mind szorosabb integrációja, az amerikai-mexikói kapcsolatok jelentőségének növekedése áll. A két ország kereskedelmi forgalmának – utóbbi bő évtizedben különösen szembetűnő – növekedését az *1. ábra* mutatja.

A kétoldalú kereskedelmi forgalom bővülése a vállalatokon belüli kereskedelem nemzetközivé válásának következménye. A *határ déli oldalán* ugyanis – a hatvanas évektől kezdődően – amerikai cégek sora létesített leányvállalatokat Mexikó olcsó munkaerejének kihasználására, azzal a nyilvánvaló céllal, hogy a munkaerő-igényes termelési fázisokban költségmegtakarítást elérve, megőrizze versenyképességét a világpiacon. (Az amerikai vállalatok tőkekivitelének első jelentősebb célpontjai a távol-keleti újonnan iparosodó országok voltak, azonban – elsősorban – a növekvő bérköltségek és a nagy távolság miatt, idővel e térség elvesztette vonzerejét.)

Az országba irányuló amerikai termelés-kihelyezési törekvéseket támogatta a mexikói állam 1965-ben meghirdetett, külföldi működőtőke-befektetéseket ösztönző gazdaságpolitikája. Ennek céljai között új munkahelyek teremtése, a technológia-transzfer elősegítése, Mexikó valutabevételeinek növelése és USA-val szemben fennálló külkereskedelmi hiányának mérséklése, továbbá az ország északi területeinek iparosítása szerepelt.

1. ábra. A Mexikóba irányuló amerikai export és import alakulása (milliárd USD) (forrás: www.laredo-ldf.com)

A Mexikóban beruházásokat eszközlő külföldi cégek mentesültek a helyben felépített üzemek ellátására behozott nyersanyagok és félkész termékek után kivetett importvámok megfizetése alól. (Az Egyesült Államokkal folytatott kereskedelem akadályainak – Mexikó NAFTA-tagsága nyomán tapasztalható – leépülése, – ahogy azt a fenti ábrák is mutatják – további lökést adott a kétoldalú kapcsolatok erősödésének.)

Az elmúlt négy évtizedben összesen körülbelül 3800 – spanyol nyelven „maquiladora”-ként nevezett – üzem létesült ily módon Mexikó területén, amelyek jelenleg mintegy 1 200 000 ember számára biztosítanak munkalehetőséget. Különösen az utóbbi húsz év fejlődése impozáns: 1980 óta a Mexikó területén létesített maquiladorák száma több mint ötszörösére növekedett.

Miután a – döntően amerikai – gyárak import- és exportforgalma alapvetően az Egyesült Államok piacához kötődik, nagy részük – több mint négyötödük – az északi szomszéd infrastrukturális rendszereinek közvetlen közelébe, Mexikó északi határrégióiba települt.

Az amerikai cégek mexikói leányvállalatai napjainkban mintegy 27 milliárd dollár értékben importálnak termékeket az USA-ból, visszaexportált késztermékeik összértéke pedig eléri a 33 milliárd dollárt.

A határ déli oldalának fejlődése nem hagyta érintetlenül az *északi oldalt* sem. A just-in-time termelési rendszerek előtérbe kerülésével sok beszállító igyekszik az üzleti partnerek közvetlen közelébe települni, s helyezi át tevékenységének súlypontját az USA belső területeiről a határ amerikai oldalára. A déli oldal növekvő gazdasága jelentős megrendeléseivel is hozzájárul – pl. különböző szolgáltatások (szállítás, raktározás, biztosítás, stb.) terén – az északi oldal vállalatainak fejlődéséhez, illetve új munkahelyek létesítéséhez. Jelentős a határ két oldala közötti munkaerőmozgás is: 1996-ban például, a Ciudad Juárezben dolgozó el paso-i lakosok hazautalt jövedelmének éves összege megközelítette a 250 millió dollárt.

Az észak-déli irányú kapcsolatok felértékelődéséből – miután az infrastrukturális feltételek elsősorban itt adóttak – leginkább a frekvenciát *közlekedésgépzési helyzetű* városok

profitálnak. Különösen szembeűnő az Egyesűt Államok legfontosabb dűli szárazűdűi kapujaként aposztrofált Laredo (2. ábra) fejlődűse, illetve a város határátkelűinek – kereskedelmi forgalom lebonyolításában – játszott kiemelkedű szerepe (3. ábra).

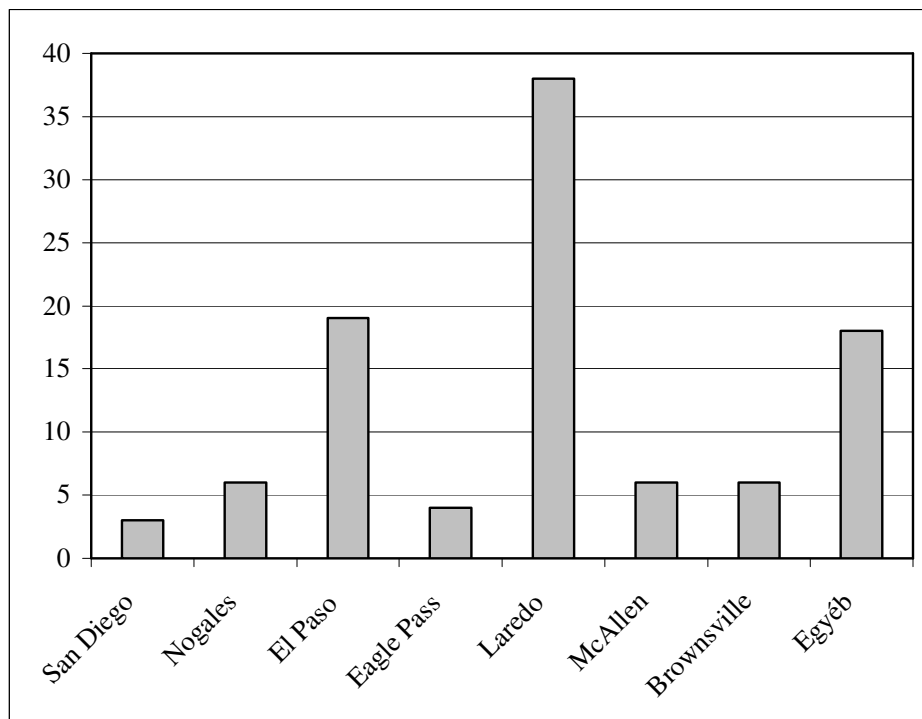
PORT OF LAREDO PRIMARY TRADE ROUTES

Copyright © 2002 Laredo Development Foundation

Map of the United States and Mexico showing primary trade routes for the Port of Laredo.

2. ábra. Laredo város közlekedűfűdrajzi helyzete (forrás: www.laredo-ldf.com)

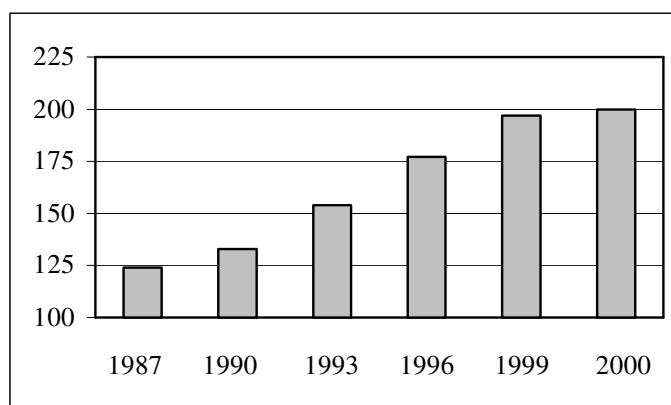

3. ábra. Határátkelűhelyek rűszesedűse az amerikai-mexikűi szárazűdűi kereskedelmi forgalomból, 1999 (%) (forrás: www.laredo-ldf.com)

Városfejlődés a Rio Grande mentén

A határvidék – különösen a fontosabb tranzitutak átkelőhelyeinek – felértékelődése a Rio Grande partján fekvő ikervárosi agglomerációk – így például Laredo és Nuevo Laredo, illetve El Paso és Ciudad Juárez – nagyarányú fejlődését hozta magával. Jól mutatja ezt *népességük növekedése*, amelynek üteme az utóbbi évtizedekben igencsak felülmúlta az észak-amerikai térségre jellemző átlagértékeket.

Laredo városának lélekszáma például több mint 60%-os növekedést mutat 1987 és 2000 között (4. ábra), s ezzel a teljesítményével – Las Vegas után – az Egyesült Államok második leggyorsabban gyarapodó városa. (Jellemző, hogy a határ mexikói oldalán fekvő Nuevo Laredo népességének növekedése még ennél is nagyobb dinamikát mutatott a vizsgált időszakban. A két város együttes népessége ma már eléri a 700 ezer főt.)

4. ábra. Laredo város népességének alakulása (ezer fő) (forrás: www.laredo-ldf.com)

A városok lélekszám-növekedése mellett szembetűnő a *munkahelyek számának* – helyi gazdaság erősödését mutató – *gyarapodása*: Laredo városában a fejlődés e téren – 1987 és 2000 közötti, 80%-ot felülmúló rátájával – még a népesség-növekedés ütemét is felülmúlta, nem meglepő tehát a *munkanélküliség jelentős csökkenése* (1. táblázat). Amint azt Ciudad Juárez példája mutatja, dinamikus a munkahelyek számának gyarapodása a határ mexikói oldalán is (2. táblázat). Utóbbi város az amerikai vállalatok mexikói termelésének legnagyobb központja, ahol az összes foglalkoztatott több mint egyötöde dolgozik, s ahol a ruhaipartól az elektronikáig szinte valamennyi iparág képviselteti magát. (Csak a General Motors 15 különböző gyárat üzemeltet a Ciudad Juárezben!)

1. táblázat

Laredo város foglalkoztatottsági viszonyainak alakulása (1987-2000) (forrás: www.laredo-ldf.com)

Év	Foglalkoztatottak száma (ezer fő)	Munkanélküliség (%)
1987	38,6	15,3
1990	48,0	12,2
1993	56,8	8,4
1996	60,3	10,8
1999	70,2	6,8
2000	70,6	5,6

2. táblázat

Ciudad Juárez maquiladora-iparának fejlődése (1991-2001) (forrás: www.ci.el-paso.tx.us)

Év	üzemek száma (db)	foglalkoztatottak száma (fő)
1991	255	123 971
2001	312	255 250

Az ismertett mennyiségi tényezőkön túl, nem mehetünk el szó nélkül a minőségi változások mellett sem. Mindenekelőtt a *gazdaság szerkezetének átalakulása* érdekes: az amerikai feldolgozóipar Mexikóba történő kitelepülésével párhuzamosan, a határ északi oldalán fekvő városok gazdasága egyre inkább a szolgáltatásokra épül (3. táblázat).

3. táblázat

A munkahelyek gazdasági ágazonkénti száma El Pasóban (db) (forrás: www.ci.el-paso.tx.us)

Ágazat	1995. június	2001. június	Változás (%)
Szolgáltatások	51 100	63 600	24,5
Kereskedelem	56 500	62 400	10,4
Közigazgatás	48 600	55 900	15,0
Feldolgozóipar	47 000	37 500	-20,2
Közlekedés, közmű	12 600	16 400	30,2
Építőipar	10 700	12 900	30,2
Pénzügyi szolgáltatás	8 700	10 300	18,4

A 4. táblázat El Paso foglalkozási szerkezetét mutatja: szembevetendő a terciér és kvaterner szektor város gazdaságában játszott kiemelkedő szerepe. A közigazgatás foglalkoztatásban tapasztalható, viszonylag nagy jelentőségének hátterében a fiatalos korstruktúrájú térség oktatási infrastruktúrájának kiterjedtsége, illetve a szövetségi határőrizeti szervek tevékenysége áll.

4. táblázat

El Paso foglalkozási szerkezete (2000) (forrás: www.ci.el-paso.tx.us)

Ágazat	Százalék
Szolgáltatás	24
Kereskedelem	24
Közigazgatás	22
Feldolgozóipar	15
Közlekedés, közművek	6
Építőipar	5
Pénzügyi szolgáltatások	4
Összesen	100

Végül, de nem utolsósorban – kicsit elvonatkoztatva a helyi gazdaság impozáns mutatóitól –, a *városi élet minősége* terén is történtek pozitív változások az utóbbi időben: Laredo városa például – többek között – felsőoktatási intézménnyel, valamint új központi könyvtárral gyarapodott, de ezeken túl is bővült a helyi kulturális kínálat, fejlődtek az egészségügyi szolgáltatások, illetve a rekreációs lehetőségek.

Összegzés

Az alapvetően két fő tényezőre – kommunikációs feltételek javulása és dereguláció – visszavezethető globalizációs folyamat lényege az áruk, a szolgáltatások, a tőke, valamint a munkaerő nemzetközi szintű áramlásának intenzívebbé válása és mind nagyobb területekre történő kiterjedése. A nemzetközi tér *kommunikációs pontjaiként* funkcionáló kapuvárosok (légi és tengeri kikötők, nagy politikai, gazdasági és kulturális központok, valamint határvárosok) szerepe a globalizációs folyamat előrehaladtával egyre jelentősebb.

A kapuvárosok fejlődésének markáns példája figyelhető meg az amerikai-mexikói határ térségében. A Rio Grande vidékén tapasztalható prosperitás háttérében Mexikó jelentőségének felértékelődése, észak-amerikai gazdasági erőterbe történő integrálódása áll. A városfejlődés lényegét adó, határ mindkét oldalán dinamikus fejlődő „border economy” alapja a két ország piacaihoz kapcsolódó versenyelőnyök együttes kihasználása.

IRODALOM

- Enyedi Gy.** 1998: Budapest – kapuváros? – In: **Barta Gy.** (szerk.): Budapest – nemzetközi város. – Magyar Tudományos Akadémia, Budapest. pp. 47-55.
- Horváth Gy.** 2001: A magyar régiók és települések versenyképessége az európai gazdasági térben. – Tér és Társadalom, 2. pp. 203-231.
- Lengyel I.** 2000: A regionális versenyképességről. – Közgazdasági Szemle, 12. pp. 962-987.
[http:// www.ci.el-paso.tx.us](http://www.ci.el-paso.tx.us)
[http:// www.juarez.gob.mx](http://www.juarez.gob.mx)
[http:// www.laredo-ldf.com](http://www.laredo-ldf.com)